

Sprawozdania z badań indywidualnych

Grzegorz JOACHIMIAK
Katedra Muzykologii
Uniwersytet Wrocławski

Muzykalia z klasztorów cysterskich w Krzeszowie i Obrze; nieznane źródła z Krzeszowa. Sprawozdanie z prac w dniach 1 V 2013–30 X 2014 r.*

Jednym z ważniejszych elementów monastycznego życia cystersów było pielęgnowanie tradycji muzycznej. Troska o muzykę, a zwłaszcza o śpiew, była jedną z charakterystycznych cech ich reguły, co potwierdzają słowa św. Bernarda z Clairvaux:

Śpiew musi być zaiste solenny, ale nie zmysłowy i przesadny. Nie powinien on nic odejmować z sensu słów, lecz raczej uczynić je owocującymi¹.

Owocem ich działalności są rękopisy muzyczne, często bardzo cenne, które pozwalają bliżej poznać specyfikę i duchowość zakonu, a zwłaszcza jego aktywność muzyczną. W okresie kontrreformacji cystersi dostosowali się do sytuacji, która wymagała od nich nie tylko świadectwa wiary w duchu *ora et labora*, ale także aktywnego uczestnictwa, wręcz przyciągania ludzi do Kościoła katolickiego *Ad Maiorem Dei Gloriam*, czego doskonałym narzędziem okazały się sztuka i muzyka.

Wokalno-instrumentalne kapele muzyczne w opactwach w Krzeszowie i Obrze osiągnęły bardzo wysoki poziom wykonawczy, co potwierdzają źródła muzyczne, zachowane głównie z XVIII w. Dzięki działaniom podjętym w ramach projektu *Dziedzictwo kulturowe po klasztorach skasowanych na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej oraz na Śląsku w XVIII i XIX w.: losy, znaczenie, inwentaryzacja* realizacja jednego z ostatnich postulatów Rudolfa Waltera o wyraźnej potrzebie porównania zbiorów muzycznych cystersów z Krzeszowa i Obrze może być teraz znacznie sprawniej przeprowadzona².

W ostatnim sprawozdaniu sygnalizowałem rozpoczęcie prac nad muzykaliami z Krzeszowa i Obrze³. Obecnie zakończyłem wprowadzanie danych dotyczących rękopisów z tych opactw

---

* Praca naukowa finansowana w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki” w latach 2012–2016. Scientific work financed by the Ministry of Science and Higher Education under the name of the “National Programme for the Development of Humanities” in the years 2012–2016.

1 H. KOSTRZAŃSKI, *Dziedzictwo białych mnichów*, Szczyrzyc 1991, s. 137.

2 R. WALTER, *Musikgeschichte des Zisterzienserklosters Grüssau von Anfang des 18 Jahrhunderts bis zur Aufrhebung im Jahre 1810* (Musik des Ostens. Ostmittel-, Ost- und Südosteuropa, 15), Kassel 1996, s. 84, 93.

3 G. JOACHIMIAK, *Sprawozdanie z badań nad muzykaliami po skasowanych klasztorach śląskich i wielkopolskich w dniach 31 X 2012–30 IV 2013 r.*, „Hereditas Monasteriorum”, 2, 2013, s. 544–545.

znajdujących się w bazie RISM do bazy Projektu: 120⁴ ze zbiorów cystersów z Krzeszowa zawierających 139 kompozycji oraz 174 ze zbiorów cystersów z Obry zawierających 236 kompozycji.

Muzykalia ze zbiorów opactwa w Obrze

W bazie RISM znajdują się tylko wpisane tu w 2012 r. przez Helmuta Lauterwassera rękopisy przechowywane w Bayerische Staatsbibliothek, Musikabteilung w Monachium⁵. Większość z nich ma jedną z dwóch zapisek proveniencyjnych, „Pro Choro Monasterij Obrensis S.O.C.” lub „Chori Obrensis S.O.C.”, pieczęć „BIBLIOTHECA REGIA MONACENSIS” oraz nazwisko Josepha Petzelta. O tym ostatnim nie wiadomo zbyt wiele. Urodził się 25 V 1884 r. w Wolsztynie. Gdy wyjechał z rodzinnego miasta do Bawarii, najprawdopodobniej zabrał ze sobą muzykalia z Obry, które być może były mu potrzebne (był dyrektorem muzycznym w Monachium). Ślad o nim urywa się po 1927 r., gdy przebywał w stolicy Bawarii⁶. Nie ułatwia to odtworzenia dziejów tych rękopisów.

Pewną pomocą służy analiza znaków wodnych (filigranów) papieru, pozwalająca na wskazanie jego proveniencji. Rękopis zawierający *Missae S. Josephi* D-dur Benedicta Fasolda (1718–1766) zawiera, według Lauterwassera, następujące znaki wodne⁷:

- [= Obra 32]: orzeł, poniżej „FRIEDLAND / 1749”;
- [= Obra 33]: litera R, poniżej dwa putta trzymające kartusz z portretem św. Piotra, a niżej „REINERTZ”;
- [= Obra 34]: nazwa „BRESLAV” oraz Maria z Dzieciątkiem w aureoli,
- [= Obra 35]: św. Piotr w kartuszu, poniżej „REINERTZ” i orzeł.

Znak wodny [= Obra 32] pochodzi z papierni Johanna Friedricha Seifferta w Mioszowie (Friedland), około 20 km od Krzeszowa, i jest datowany na 1749 r.⁸ Filigrany [= Obra 33] i [= Obra 35] pochodzą z papierni Johanna Antona Hellera i jego syna Antona Benedikta w Dusznikach-Zdroju (Bad Reinertz); Johann Anton Heller, pochodzący z czeskiego Frydlandu, przejął tę papiernię od Christiana Wilhelma Kretschmera 18 III 1706 r., a jego syn, Anton Benedikt Heller, przejął ją po ojcu w 1737 r.⁹ Znak wodny [= Obra 34] wskazuje natomiast na papiernię wrocławską, z której produkowany papier można datować na około 1780 r.¹⁰

4 *Ibidem*, s. 545, podałem mylnie, że rękopisów tych jest 152.

5 A. MAŁY, *Barok*, cz. 2: 1697–1795. *Muzyka religijna i jej barokowy „modus operandi”* (Historia Muzyki Polskiej, III/2), Warszawa 2013, s. 267.

6 R. WALTER, *Musikgeschichte des Zisterzienserklosters Grüssau*, s. 93; A. MAŁY, *Barok*, s. 426–427.

7 D-Mbs Mus.ms. 5038, RISM: 450109540.

8 Seiffert mieszkał w Podgórzynie w latach 1731–1740 oraz we Wrocławiu w latach 1747–1760, gdzie od 1757 r. dzierżał papiernię, por. F. VON HÖSSLE, *Alte Papiermühlen in der Provinz Schlesien*, „Der Papierfabrikant”, 33/34, 1935/1936, s. 261; K. MAŁEJCZYŃSKA, *Dzieje starego papiernictwa śląskiego* (Monografie Śląskie Ossolineum, 4), Wrocław 1961, s. 89; D. BŁASZCZYK, R. SACHS, *Słownik papierników śląskich do 1945 roku*, cz. 4: S–Z, „Rocznik Muzeum Papiernictwa”, 4, 2010, s. 156.

9 Heller po przejęciu papierni w 1706 r. rozszerzył produkcję, a jego papier był bardzo elegancki, dlatego też otrzymał od króla pruskiego Fryderyka tytuł królewskiego papiernika dworskiego, F. VON HÖSSLE, *Altschlesische Papiermühlen*, „Der Papierfabrikant”, 1913, s. 38–39; IDEM, *Alte Papiermühlen*, s. 294, nr 34, 35; K. MAŁEJCZYŃSKA, *Dzieje starego papiernictwa*, s. 76, 105; D. BŁASZCZYK, R. SACHS, *Słownik papierników śląskich*, cz. 2: H–L, „Rocznik Muzeum Papiernictwa”, 2, 2008, s. 116–120, 149–155; P. PREGIEL, *Duszniki przez Zimmermanna opisane*, „Rocznik Muzeum Papiernictwa”, 4, 2010, s. 95–97.

10 K. MAŁEJCZYŃSKA, *Dzieje starego papiernictwa*, s. 174, nr 25.

Rękopisy muzyczne z opactwa w Obrze znajdują się także w zbiorach Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu, w kolekcji muzycznej po kapeli parafialnej z Grodziska Wielkopolskiego¹¹. Po kasacie opactwa w 1835 r. jego zbiory zostały podzielone i część z nich otrzymała biblioteka dekanalna w Grodzisku Wielkopolskim (inne – biblioteki w Warszawie i Berlinie), skąd muzykalia mogły trafić do parafii¹². Na niektórych z nich, poza typową dla Obrzy notą proveniencyjną „Pro Choro Monasterij Obrensis S.O.C.”, znajduje się informacja „Ofiarowane Kościołowi Grodzkiemu”¹³, co z kolei wskazywałoby na świadome przekazanie.

Muzykalia ze zbiorów opactwa w Obrze a muzykalia krzeszowskie

Wspomniane wyżej znaki wodne z rękopisów oberskich spotykamy również na papierze, z którego sporządzone zostały niektóre rękopisy muzyczne opactwa w Krzeszowie. Filigran z papierni w Mioszowie [= Obra 32] występuje na kartach z rękopisu z *Affectus musici de Passione Domini* anonimowego autorstwa oraz innego, z *Kyrie et Gloria ex D* autorstwa Františka Xavera Brixiego (spisanego w 1775 r., czyli 26 lat po dacie produkcji papieru)¹⁴, filigran z papierni dusznickiej [= Obra 35] na *Passionskantate* Gottfrieda Augusta Homiliusa, a filigran z papierni wrocławskiej [= Obra 34] na zbiorze *Organum Chori Choralis* (ryc. 1)¹⁵.

Podobieństwa między kolekcjami muzykaliów z opactw w Krzeszowie i Obrze widać także w zapisanym w nich repertuarze. W opracowanych rękopisach znajdujemy utwory 21 tych samych kompozytorów, przy czym niemal wszyscy z nich tworzyli także w trzeciej ćwierci XVIII w.: František Xaver Brixi (1732–1771), František Xaver Černý (1734–1777), Carl Ditters von Dittersdorf (1739–1799), Valentin Fechner (1725–1801), Carl Heinrich Graun (ok. 1703–1759), Johann Adolph Hasse (1699–1783), Joseph Haydn (1732–1809), Marianus Königsperger (1708–1769), Lambert Kraus (1728–1790), Jiří Ignác Linka (1725–1791), Johann Lohelius (1724–1788), Karel Loos (ok. 1724–1772), Johann Heinrich Rolle (1716–1785), Ignaz Schwardtner (XVIII/XIX w.), Matěj Sojka (1740–1817), Joseph Topf († 1795), Johann Baptist Vanhal (1739–1813), Kajetán Vogel (ok. 1750–1794), Melchior Wiesner (ok. 1751–ok. 1825), Johann Zach (1699–1733), Franz Ziegenheim (XVIII w.)¹⁶.

Podobieństwa te mogą wskazywać, że w zakresie działalności muzycznej między opactwami w Krzeszowie i Obrze mogły istnieć bliższe kontakty, może nawet wymiana repertuaru, tak jak to było w wypadku analogicznych kontaktów cystersów z Krzeszowa z benedyktynami z Broumova¹⁷.

11 W. ZIENTARSKI, *Zarys dziejów kapeli parafialnej w Grodzisku Wielkopolskim*, [w:] D. IDASZAK, *Grodzisk Wielkopolski. Katalog tematyczny muzykaliów* (Studia et Dissertationes Instituti Musicologiae Universitatis Varsoviensis, Seria A I), Kraków 1993, s. 9–24, a także 105 (nr 174–175), 116–118 (nr 207–210); PL-Pa Muz GR III/12, RISM: 300234258; PL-Pa Muz GR III/29, RISM: 300234240.

12 D. IDASZAK, *Wojciech Dankowski. Monografia*, Warszawa 1972, s. 135–137 (mps pracy doktorskiej w Instytucie Muzykologii UW), cyt. za: A. MAJDY, *Barok*, s. 268.

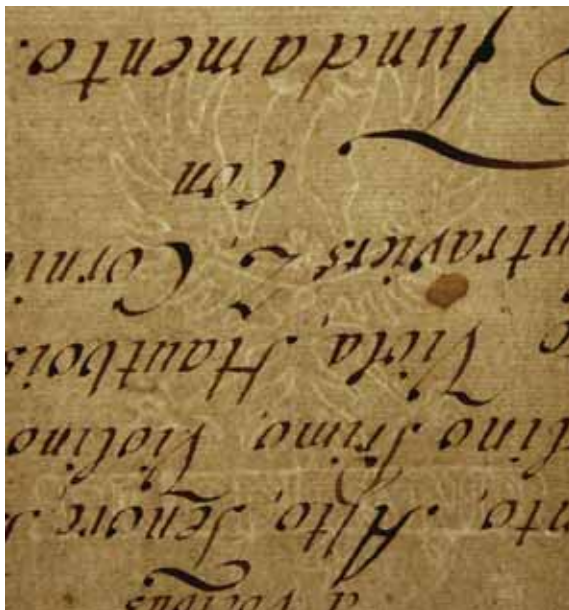
13 *Aria III* Jędrowskiego, sygn. PL-Pa Muz GR III/12, A. MAJDY, *Barok*, s. 268–269.

14 Por. PL-KRZ I-11; F. VON HÖSSLE, *Alte Papiermühlen*, nr 21; R. WALTER, *Musikgeschichte des Zisterzienserklosters Grüssau*, s. 168, 171.

15 Por. PL-KRZ XIII-16; PL-KRZ III-7. W przypadku *Organum Chori Choralis* – R. WALTER, *Musikgeschichte des Zisterzienserklosters Grüssau*, s. 30, 169, 171 – rękopisu nie znalazłem wśród muzykaliów w Krzeszowie.

16 Daty życia kompozytorów pochodzą z bazy muzycznej RISM.

17 R. WALTER, *Musikgeschichte des Zisterzienserklosters Grüssau*, s. 84.

Ryc. 1. Porównanie filigranów [= Obra 32] z rękopisów muzycznych pochodzących ze zbiorów cystersów:
u góry – z Obry, sygn. D-Mbs Mus.ms. 5038, fot. H. LAUTERWASSER; u dołu – z Krzeszowa,
sygn. PL-KRZ Rps XIII-16. Fot. G. JOACHIMIAK

Np. jeden z utworów Melchiora Wiesnera, *Missa in D*, skopiował dla kapeli w Obrze Franciszek Tomaszewski¹⁸. Wiesner z kolei posiadał nie tylko kopie utworów granych przez kapele różnych kościołów i klasztorów wrocławskich (m.in. katedralnego, opactwa kanoników regularnych św. Augustyna na Piasku, klasztoru krzyżowców z czerwoną gwiazdą), ale także opactwa cystersów w Obrze, w tym kompozycje Wojciecha Dankowskiego¹⁹. Jeden z utworów Dankowskiego jeszcze w lipcu 1961 r. znajdował się wśród muzykaliów cystersów krzeszowskich²⁰ – niestety, zaginął przed 1985 r.²¹

Muzykalia z opactwa cystersów w Krzeszowie

Rozpoczęto opracowanie i wprowadzanie do bazy tych rękopisów z opactwa w Krzeszowie, które nie zostały dotychczas opracowane i wprowadzone do RISM. Do chwili obecnej zakończono prace nad 100 takimi rękopisami, zawierającymi 115 kompozycji.

Większość z rękopisów krzeszowskich ma jedną z dwóch zapisek proveniencyjnych, „Chori Grissoviensis” lub „Chori B: V: M: de Grissovio”, oraz pieczęć „SIEGEL D. PFARKIRCHEN ZU GRÜSSAU”. Charakterystyczny jest też dopisek „neuer Catalog” wraz z liczbą (numerem katalogowym). Za przykład może posłużyć karta tytułowa *Messe in C* Franza Bühlera z 1840 r. (ryc. 2). Inskrypcja wskazuje na pozycję nr 33 we wspomnianym „nowym” katalogu, a na prezentowanej ilustracji można zauważyć także pieczęć wskazującą na parafię w Krzeszowie. Niestety, ani „nowego”, ani żadnego starego katalogu muzykaliów krzeszowskich nie udało się odnaleźć. Po kasacie zbiorów rękopisów muzycznych (z wyjątkiem rękopisów tabulatur lutniowych) nie został wywieziony z opactwa, dlatego też w kolekcji znajdują się utwory pochodzące z okresu po 1810 r. oraz z pieczęcią parafii w Krzeszowie²².

Badacze często odwołują się do porównywaną zbioru krzeszowskiego z podobnymi kolekcjami śląskimi (katedry wrocławskiej, klasztoru bożogrobców w Nysie, kantora Beniamina Kleina z Kowar) oraz spoza Śląska (benedyktynów z czeskiego Broumova, cystersów z węgierskiego Zirca związanego z opactwem w Henrykowie oraz z wielkopolskiej Obrzy)²³.

Do niektórych kompozycji ze zbiorów krzeszowskich Rudolf Walter odnalazł konkordancje, ale nie wskazał ich dokładnej proveniencji, ograniczył się jedynie do wzmianki o posekularyzacyjnych zbiorach wrocławskich, które zostały ostatecznie wywiezione po wojnie do Warszawy²⁴. Obecnie można wskazać, że niektóre z tych utworów były wykonywane przez wrocławskie kapele klasztorne: kanoników regularnych²⁵, kanoniczek regularnych²⁶, krzy-

18 RISM: 450109643, sygn. D-Mbs Mus. ms. 5133.

19 R. WALTER, *Musikgeschichte des Zisterzienserklosters Grüssau*, s. 321, przyp. 23.

20 E. WOJNOWSKA, *Muzykalia opactwa krzeszowskiego. Opis i historia badań*, [w:] H. DZIURLA, K. BOBOWSKI (red.), *Krzeszów uświęcony łaską* (Acta Universitatis Wratislaviensis, 1782), Wrocław 1997, s. 316.

21 *Ibidem*, s. 317.

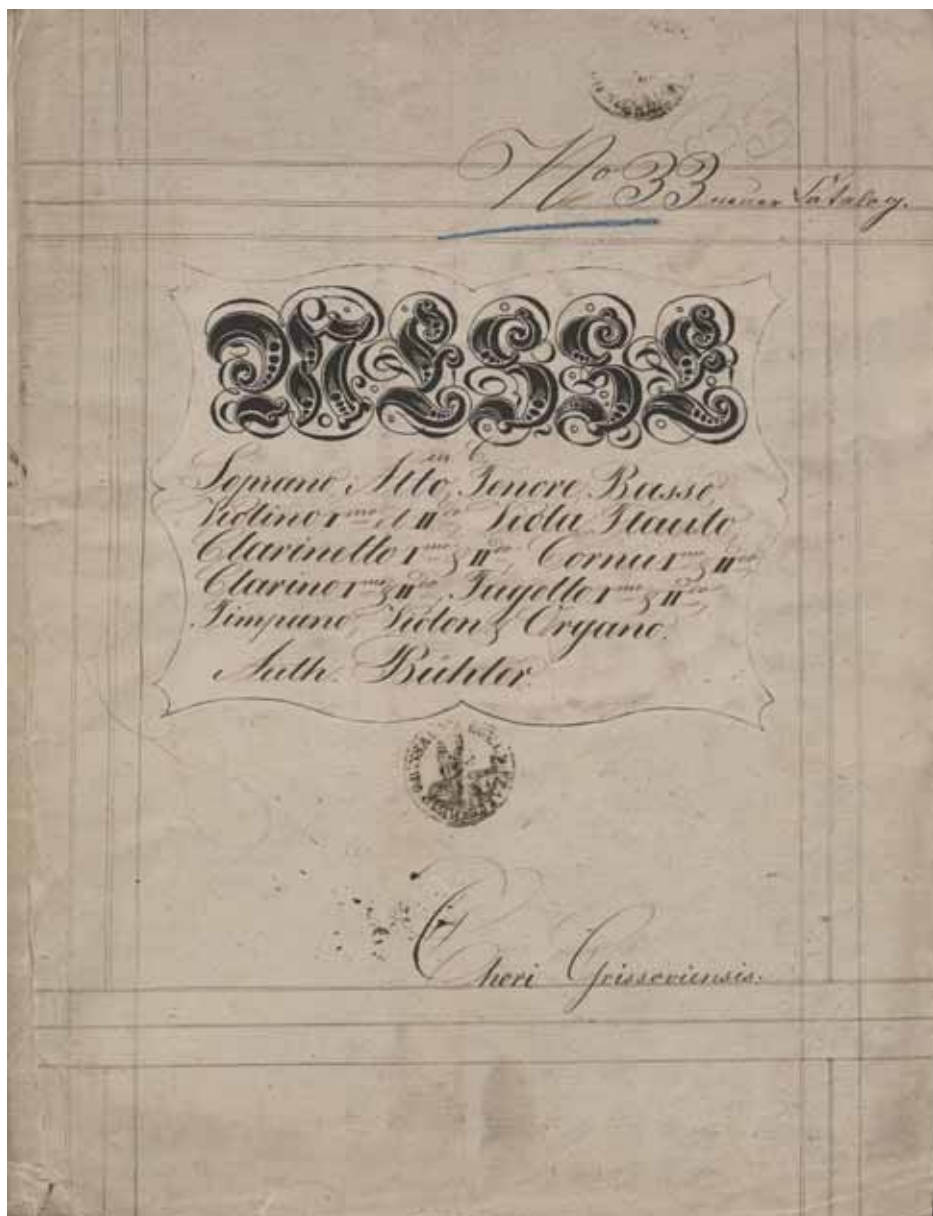
22 G. JOACHIMIĄK, *Wstępne sprawozdanie z badań nad muzykaliami ze śląskich klasztorów objętych sekularyzacją*, „Hereditas Monasteriorum”, 1, 2012, s. 448–456.

23 R. WALTER, *Musikgeschichte des Zisterzienserklosters Grüssau*, s. 84.

24 *Ibidem*, s. 88.

25 PL-KRZ Rps I-37 i PL-Wu RM 4355.

26 PL-KRZ Rps I-110 i PL-Wu RM 4922.

Ryc. 2. Franz BÜHLER, *Messe in C*, karta tytułowa z pieczęcią parafii w Krzeszowie i notą „N° 33 neuer Catalog”. Klasztor benedyktynek w Krzeszowie, sygn. PL-KRZ Rps I-14. Fot. G. JOACHIMIAK

żowców z czerwoną gwiazdą²⁷, norbertanów²⁸, a także najprawdopodobniej przez kapelę bożogrobców w Nysie²⁹; były też związane z kolekcją z Miszkowic (niem. Michelsdorf) koło Lubawki³⁰.

Nieznane muzykalia krzeszowskie: szafa nr 2

Podczas opracowywania źródeł muzycznych przechowywanych nadal w Krzeszowie autor odnalazł materiały do tej pory niewspominane w literaturze przedmiotu. Pochodzą one z drugiej szafy z muzykalia (w literaturze pojawiają się rękopisy z szafy pierwszej). O jej istnieniu wspominała już w 1983 r. Elżbieta Wojnowska, według której miały znajdować się w niej

druki muzyczne, pochodzące ze stosunkowo niedawnej działalności Kościoła. Są to w większości jedno- i wielogłosowe śpiewniki oraz modlitewniki z muzyką, pisane lub wydawane w końcu XIX oraz w pierwszych dekadach XX w. [...] może nawet ewentualne starodruki³¹.

Badaczka ta najprawdopodobniej jednak nie zdążyła dokładniej przejrzeć, a zwłaszcza opracować i wykorzystać tych źródeł, na co wskazują zarówno panujący wśród nich nieporządek i brak nadanych sygnatur, jak i niewykorzystanie ich treści podczas opracowywania muzykaliów z szafy pierwszej, w tym brak w prowizorycznym katalogu oraz na mikrofilmach przechowywanych w Bibliotece Narodowej. Na zachowane w tej szafie starodruki muzyczne natrafił także Rudolf Walter, który nawet sporządził ich listę³². Jednak dopiero piszący te słowa wstępnie uporządkował znajdujące się w szafie nr 2 zbiory (ryc. 3) oraz przystąpił do ich systematycznej inwentaryzacji³³.

Spośród starodruków, które wymienił R. Walter, tylko niewielka część się zachowała: są to utwory autorstwa Carla Frederica Abla, Antonia Caldary, Johanna Melchiora Dreyera, Benna Grubera, Johanna Baptisty Lassera, Vincenza Righiniego oraz jakieś niekompletne requiem. Znajdujemy tu ponadto śpiewniki, kompozycje organowe oraz druki wydane po 1800 r., a przede wszystkim rękopisy, o których najprawdopodobniej ani Elżbieta Wojnowska, ani Rudolf Walter nie wiedzieli. Stanowią uzupełnienie muzykaliów, które znajdują się w szafie nr 1. Znajdziemy tu np. brakujący głos dla pierwszego oboju z kompozycji *Stabat Mater* Josepha Haydna w rękopisie znalezionym w szafie nr 1³⁴.

27 PL-KRZ Rps III-36 i PL-Wu RM 7894 (RISM: 300510676).

28 PL-KRZ Rps II-4 i PL-Wu RM 7870 (RISM: 300511705); PL-KRZ Rps V-59 i PL-Wu RM 4737; PL-KRZ Rps X-13 i PL-Wu RM 7974 (RISM: 300511720); PL-KRZ Rps II-18 i PL-Wu RM 7975 (RISM: 300511721).

29 PL-Wu RM 8335.

30 PL-KRZ Rps II-8 i PL-Wu RM 7441.

31 E. WOJNOWSKA, *Muzykalia opactwa krzeszowskiego*, s. 315–316.

32 R. WALTER, *Musikgeschichte des Zisterzienserklosters Grüssau*, s. 187–193.

33 Informację o tych muzykaliach przedstawiłem w referacie *Nieznane kolekcje muzyczne ze Śląska – stan badań*, wygłoszonym na konferencji *Źródła do dziejów kultury muzycznej w ośrodkach kościelnych na terenie Polski. Stan badań i perspektywy badawcze*, 6 V 2014 r., Jasna Góra.

34 PL-KRZ XII-1; BN, mf. 88150.

Ryc. 3. Klasztor benedyktynek w Krzeszowie, biblioteka, szafa nr 2 z muzykaliaми. Fot. G. JOACHIMIAK

Nieznanе materiały archiwalne: szafa nr 3

W bibliotece klasztoru benedyktynek w Krzeszowie znajduje się także szafa nr 3, z kilkuset jednostkami archiwalnymi³⁵ (ryc. 4). Są to archiwalia z okresu po sekularyzacji opactwa, czyli po 1810 r. W większości dotyczą parafii z rejencji legnickiej, w tym m.in. Krzeszowa i Krzeszówka oraz innych należących do archidiecezji kamiennogórskiej.

Znajdziemy tu m.in. akta fundacji niektórych parafii, rachunki, akta związane z remontem kościołów i zakupem dla nich wyposażenia. Stanowią ciekawe uzupełnienie materiałów z tzw. *Akt Bűschinga* dotyczących klasztoru w Krzeszowie i okolicznych miejscowości³⁶. Sygnatury na okładkach, nierzadko przekreślone czerwoną lub niebieską kredką, świadczą, że zbiór ten był niegdyś uporządkowany (ryc. 5).

35 Od Redakcji: pełny inwentarz archiwaliów krzeszowskich opracowuje obecnie dla Projektu zespół pod kierownictwem Urszuli Osoško i Rainera Sachsa.

36 R. WALTER, *Musikgeschichte des Zisterzienserklosters Grűssau*, s. 63, 72–73; U. BOŃCZUK-DAWIDZIUK, *Sprawozdanie z postępu prac nad wydaniem „Akt Bűschinga” w dniach 30 X 2012–30 IV 2013 r.*, „Hereditas Monasteriorum”, 2, 2013, s. 514–515; U. BOŃCZUK-DAWIDZIUK, A. JEZIERSKA, A. WOJTYŁA, *Wykaz zawartości „Akt Bűschinga” z lat 1810–1812 ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*, „Hereditas Monasteriorum”, 3, 2013, s. 241–299.

Ryc. 4. Klasztor benedyktynek w Krzeszowie, szafa nr 3 z materiałami archiwalnymi z Krzeszowa i okolicznych miejscowości.

Fot. G. JOACHIMIĄK

Pobieżne przejrzanie tych archiwaliów pozwoliło na stwierdzenie, że zawierają one także informacje interesujące muzykologów, m.in. dotyczące organistów oraz śpiewu i jego nauki. W poszycie, którego kartę tytułową prezentuje ryc. 5, zachowała się karta z utworem muzycznym. Jest to fragment głosu instrumentalnego, zapewne wiolonczeli, na co wskazują zapis w kluczu basowym oraz dwudźwięki o charakterystycznym ambitusie, prawdopodobnie z jakiejś mszy (ryc. 6).

Szpeciallynie interesujący jest poszyt akt na temat kształcenia w zakresie muzyki i śpiewu w poszczególnych miejscowościach okręgu legnickiego (ryc. 7).

12 IV 1834 r. Dział Spraw Wewnętrznych Królewskiej Administracji w Legnicy polecił poszczególnym proboszczom przekazać informacje na temat stanu muzyki i osób nią się zajmujących oraz ich źródeł finansowania w 1833 r.³⁷ Odpowiedzi nadeszły z 10 miejscowości: Chełmska Śląskiego (Schömborg, 15 V 1834 r.), Kamiennej Góry (Landeshut, 11 V 1834 r.), Kochanowa (Trautliebersdorf, 30 IV 1834 r.), Krzeszowa (Grüssau, 25 IV 1834 r.), Krzeszówka (Neuen, 1 V 1834 r.), Lubawki (Liebau, 6 V 1834 r.), Miskowic (Michelsdorf, 27 IV 1834 r.), Okrzeszyna (Albendorf, 26 IV 1834 r.), Opawy koło Lubawki (Oppau, 30 IV 1834 r.), Witkowa (Wittgendorf, 8 V 1834 r.).

37 Pismo oznaczone zostało sygnaturą I. C. 2415.

Ryc. 5. Karta tytułowa poszytu zawierającego akta wikariatu krzeszowskiego z lat 1818, 1823, 1828, 1833, spisane przez zarządcę dóbr (Erzpriester) Webera. Widoczne dawne sygnatury: „41”; przekreślona czerwoną kredką „III No 13”; zapisana takż kredką i podkreślona „54”.
Klasztor benedyktynek w Krzeszowie. For. G. JOACHIMIAK

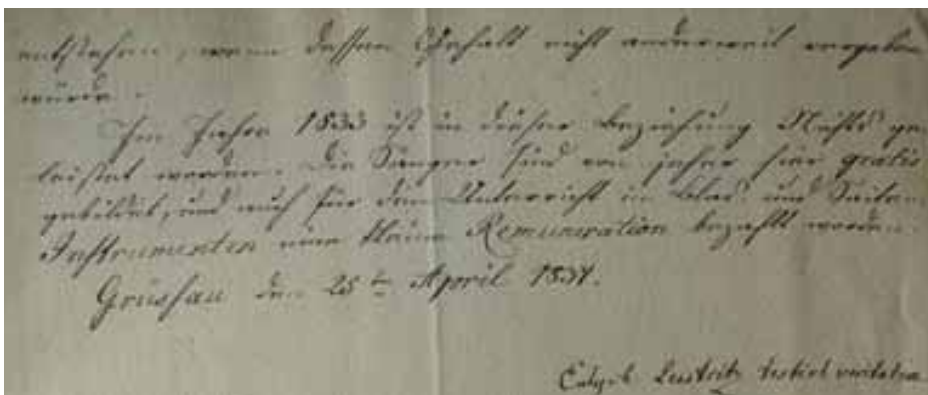
Ryc. 6. Fragment utworu muzycznego. Na początku zapewne końcowy fragment *Gloriae*, po nim, w środku, *Sanctus*, dalej *Aria*. Klasztor benedyktynek w Krzeszowie.

Fot. G. JOACHIMIAK

Ryc. 7. Karta tytułowa poszytu *Acta die Ausbildung der Musick und Gesang betreffend*.
Klasztor benedyktynek w Krzeszowie. Fot. G. JOACHIMIAK

Z Krzeszowa odpowiedź przygotował o. Euty chius Nepomuk Leistritz (1762–1835), cysters, który pozostał w Krzeszowie po sekularyzacji opactwa i pełnił posługę duszpasterską wraz z ostatnim opatem, Ildephonsem Reuschelem³⁸. Wspomniat, że w momencie sekularyzacji funkcję regensa chóru („Regens Chori”) pełnił o. Kornelius Knoblich (1773–1813), w chórze muzykowali Winkler i Maywald („Chormusizi”), a muzyki nauczano w przyklasztornym gimnazjum. Wspomniat też, że „Blas und anderen Instrumenten erhielten” – zatem instrumenty dęte blaszane oraz inne. (Jak wiadomo, w Muzeum Tkactwa w Kamiennej Górze zachowały się dęte instrumenty muzyczne, które mogły trafić tam z Krzeszowa³⁹). Na końcu informował, że w 1833 r. nauczanie muzyki w Krzeszowie nadal się odbywało. Śpiewacy tak jak dawniej byli uczeni gratisowo, a za lekcje gry na instrumentach dętych i strunowych trzeba było zapłacić „eine kleine Remuneration” (ryc. 8).

Ryc. 8. Fragment odpowiedzi o. Euty chiusa Leistritza z 25 IV 1834 r. dotyczący nauczania muzyki w Krzeszowie w 1833 r. Klasztor benedyktynek w Krzeszowie. Fot. G. JOACHIMIĄK

***

Obecność pochodzących z Krzeszowa i Obry licznych kopii utworów wymagających od muzyków nie małych umiejętności wykonawczych wskazuje, że muzyka w tamtejszych opactwach była prezentowana na wysokim poziomie i, co ważne, były to utwory wykonywane wówczas na największych dworach w Europie, przez co wzrasta prestiż zachowanych materiałów i klasztorów. Wśród kompozytorów i muzyków wielokrotnie można natrafić na nazwiska mnichów. Potwierdza to ich zaangażowanie i potrzebę uczestnictwa w życiu muzycznym klasztorów, co często można zauważyć w ich pracy skryptorskiej, zaznaczonej niekiedy poprzez podpisy na źródłach czy nazwiska zapisane na wybranych głosach utworów, sugerujące muzyczny fach.

38 A. ROSE, *Profeßbuch von Grüssau: Leben und Wirken der Zisterzienser 1292–1810*, Köln 1990, s. 100–102.

39 K. PILIPIUK, *Skarby z Kamiennej Góry. Najstarsze datowane rożki angielskie*, „Ruch Muzyczny”, 55, 2011, 5, s. 34–35 – autorka powołuje się na słowa Barbary Skoczylas-Stadnik, dyrektor muzeum, według której instrumenty pochodzą z opactwa w Krzeszowie. Polemizuje z tą hipotezą B. VOGEL, *Skarby z Kamiennej Góry jeszcze raz...*, „Ruch Muzyczny”, 55, 2011, 10, s. 34–35, według którego brak jej podstaw źródłowych. Na temat tych instrumentów nakreślono reportaż, w którym powtórzono hipotezę o ich krzeszowskiej proveniencji – M. ROTUSKA-KORBEL, A. PAWLUKIEWICZ, D. CZERNAL, *Sensacyjne odkrycie!*, <https://www.youtube.com/watch?v=HINCKy6eKOY>, emisja 14 III 2011 r., *TV Legnica – DAMI Legnica* (dostęp: 1 XI 2014 r.), o instrumentach opowiada Filip Frydrysiak.